

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
számlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
talunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Karácsony.

Karácsonyest édes költészete,
Jövel, borulj sötét földünkre le.
Zeremts uj szivet, uj lelket mibennünk
S taníts egymást testvérképen szeret-
[nünk!

Karácsony-éj csodás története,
Jövel, — szivünk ma hadd legyen tele:
Hitünk megváltó, drága erejével,
Mennyei, mély áhitat melegével!

Világmegváltó örök Szeretet,
Ünnepelvén ma születésedet:
Óh végy állandó szállást a szivekben,
A büszke, önző, koldus emberekben!

Szabolcska Mihály.

A karácsonyi hármás evangélium.

Megpercent a hajnal a váltság világában . . . Napkeleten szürkülni kezd az ég, a bethlehemi mezők felé közelgő csillag előre vetett sugarai ott lobognak már a figyelő egek titkos kapui felett. És a bölcsék útban vannak Jeruzsálem felé és a nyájak mellett kint a mezőn virasztó pásztorok az éjszaka csendjében, a magasból, hangokat hallanak, melyek szívökben visszhangra kelnek s egy szebb jövő jöttéről a világnak nagy dolgokat beszélnek.

Karácsony van s ünnepel a keresztyén világ.

És e nagy ünnep előestéjén bekopogtatunk mi is a keresztyén családokhoz s hirdetjük közöttetek a karácsonyi evangéliumot, az ismeretes, régi kedves angyali szózatot: „*Dicsőség a magosságos mennyekben az Istennek és e földön békeség és az emberekhez jóakarát.*“ (Luk. 2, 14.)

Igy hangzik a karácsonyi hármás evangélium.

S nekünk úgy tetszik, hogy az elfáradt és bünbe merült világnak erre az evangéliumra ma is szüksége van. Nem valósult még meg teljesen, amiről az angyalok jövendöltek . . .

Istennek *dicsőségéről* beszél ugyan körülöttünk a nagy mindenség s ég és föld hirdeti, hogy az ő nagysága mindenekfelett való, — de még messze az idő, mikor minden térd az ő nevére hajol meg.

És a *békeség és az emberekhez és az emberek között való jóakarát* ? . . .

Édes remény, szent váradalom, boldog várakozás az, aminek, hitünk szerint, — vala-

mikor valóra kell válnia . . . de ez a „*valamikor*“ nem ma van!

Ime: csendes álomban alszik körülöttünk az egész természet; nesztelen béke borong határaink felett s pihen a föld a nagy munka után, mit értünk végzett . . . De mi emberek nem pihenünk! Az irigység, harag, elégedetlenség, gyűlölet, rosszakarat háborgat bennünket s nincs békeségünk sem magunkkal, sem Istennel, sem felebarátainkkal; mert érezzük, hogy bűnösök vagyunk. Bizodalmunkat, hitünket teljességgel elvesztettük; hogy mások nálunk jobbak volnának, nem hisszük; azért még testvéreinkben is fosztogató ellenségeinket látjuk, akiket nemcsak hogy szeretetünkre nem, de még becsülésünkre sem méltatunk! Egész társadalmunk lázbeteg, melyből kihalt az életkedv s szívében bénultan vergődik minden jóakarát. Rideg, fagyos, napsugár nélkül való világban élünk!

De az Isten jó s amely pillanatban teljes lesz az ő *dicsősége*, megszáll közöttünk is a *békeség és jóakarát* mennyei követe. Ezt a karácsonyt várjuk mi; ennek az evangéliumát prédikáljuk nektek annak nevében, aki ma született a Dávid városában és aki a mi Ildvezítőnk az *Ur Jézus Krisztus*, akinek kegyelme legyen veletek s tegye békeségessé karácsonyi ünnepléseteket!

Debrecen, 1907. dec. 21.

a ti atyátokfia s örömeiteknek, mint bánatoknak hú osztályostársá :

ERŐSS LAJOS

akadémiai igazgató.

Az egyesülési jog.

Szomorú munka, kínos kötelesség, mikor a szabad szellem egyházán belül az egyesülési szabadságot védelmezni kell. Ki hitte volna, hogy lelkiismereti szabadságunk, a miért vérünk és életünk sem volt valamikor drága áldozat, a magunk által kovácsolt békóval fog lenyügöztetni? Ki hitte volna, hogy a felvilágosult lelkek szabad köztársaságának, a protestáns egyháznak történetében megérhessünk olyan korszakot, a melyben az egyén személyes szabadságának egyik hatalmas szárnyát megpróbálkozzanak lekötni, kitépni? Óhajtom hinni, hogy csak próba, melyet sikertelenségének bebizonyult után mindnyájan igyekszünk mielőbb elfelejteni.

Az egyesülési jog az egyén személyes szabadságának egyik legfontosabb eleme; a mit a jogállam csak a maga és az egyén legvitálisabb érdekének szempontjából von felügyeleti hatósága alá. Az egyesülési jog az egyén természetes érvényesülésének az a terrenuma, a hol az individualizmus önként, szabadon borítja el szűk határait és olvad be a köz nagy tengerébe. Az egyén rideg egoizmusa és a jogrend kényszer altruizmusa között helyezkedik el az a terület, a melyen az egyesülési eszme, vágy, törekvés, érvényesül. Szabad iskolája ez az egyénnek arra a célra, hogy benne önként, szabadon képezze ki magát öntudatos és önérzetes tagjává a kényszerjogi szervezetnek; hogy abban ne érezze oly mereven a szabadság korlátozásának

súlyát s ne érezze tehernek és kinnak azt, a miről le kell mondani az egyetemesnek nagy érdekéért. Az állam bárminő kiképzett szervezettel és működéssel bírjon is az emberi élet minden igényeit nem elégítheti ki; nem is tarthatja feladatának az egyén függetlenségét és szabadságát olyan befolyásnak vetni alá, a mely a tökéletesedés legfőbb tényezőjét pusztítaná el. Ezért tartja nagy tiszteletben a egyesülési jogot minden modern jogállam s ezért fojtja el legbrutálisabb eszközökkel az absolutizmus.

Az állam az egyesületekre az alakulás alkalmával az alapszabályok megerősítése, a tovább működés stádiumában a felügyelet útján gyakorol befolyást. Nem kell azonban azt gondolni, hogy az alapszabályokkal szemben az államot képviselő kormányhatalom joga tetszés szerinti megerősítést vagy elutasítást jelentene; ez az egyesülési legtermészetesebb szabadság kijátszása és megsemmisítése volna. Az alapszabályok kormányi megerősítése tulajdonképen csak láttamozás; a mi az állam szempontjából szükséges azért, hogy mód adassék konstatálni, mi szerint az illető egyesület célja a joggal és erkölccsel nem ellenkezik; az egyesület szempontjából pedig azért, hogy biztosítsa magának az állam védelmét és határozatai számára a végrehajtásnál a segílyt.

Hogy a kormányi láttamozás tulajdonképen milyen keveset jelent, mutatja az, hogy láttamozott alapszabály nélkül is működhetnek az egyesületek, az ilyenekben való működés még magában véve nem büntetendő és hogy az egyesület a jogi személy minőségét nem a láttamozás által nyeri meg.

A mi az egyházi vonatkozású egyesületeket illeti, az állam helyzete, eljárása ezekkel szemben ugyanaz, a mi a többi más célu egyesületekkel szemben; semmi oka nem lehet liberálisabban vagy szigorubban bánni velük, mint a többiekkel.

Elvégre az állam az egyetemeséletet képviseli; az egyetemes életnek a legmagasabb szerve s mint ilyen az egyetemes élet minden oldalát felkarolni, felügyelni, ellenőrizni hivatott és köteles. Reá nézve épen úgy lehet hasznos, vagy veszedelmes egy egyházi vonatkozású egyesület, mint a melyeknek célja egészen profán. Ha már most az állam legfőbb felügyeleti és legfőbb véd-jogát elismerik, beigtatják egyházi törvényeink; az egyház elkerülésének hibájával semmi szín alatt nem hozható összefüggésbe az országos ref. lelkészegyesület ama ténye, hogy alapszabályát láttamozás végett a m. kir. belügyminiszterhez terjesztette fel és pedig annál kevésbé, mert országos szervezetét tekintve nem

is kaphatott egyetemes egyházi hatóságot, a melyet az alapszabály megerősítésére illetékesnek elismerhetett volna. Az egyesület országos levén az egyházmegyékhez, egyházkerületekhez nem fordulhatott. Az egyetemes konvent pedig nem hatóság, melynek jogköre szigoruan taxative van a törvényben körülírva; amit kiterjeszteni csak az akarhat, a ki zsinatpresbyteri rendszerünk lényegét nem érzi át és nem ismeri azokat az argumentumokat, melyeknek sulya nem engedte a konventet szélesebb mezőkre. Az E. T. I. t.-c. 75. §-a tizenegy pontban sorolja fel az egyetemes konvent jog- és hatáskörét. Az országos ref. lelkészegyesület alapszabályának kérdése még a legképzettebb rabulisztikával sem erőszakolható be egyikbe sem. Ezért nem is volt rá még eset, hogy valamelyik egyházi, vagy tanügyi egyesület a konvent elé alapszabály megerősítésének kérésével állott volna. Természetes, hogy egyesületünk ellenségei most egészen törvényszerűnek tartanak ezt a forumot s ajánlgatják is nagy szívesen; elégült mosolylyal látván a sorsot, a mi ottan meg van pecsételve.

Egyházi törvényünk (I. t.-c. 56. §. s. p.) csak egyházmegyékben kontemplál lelkészi értekezletet; de távolról sem azért, hogy kerületi vagy egyetemi értekezletek, egyesületek létesítését perhorreszkálná; hanem azért, mert a mi törvényhozásunk is, mint a legtöbb egyházi törvényhozás a gyakorlatban kifejlett szerveket kodifikálja, új szervek teremtésétől tartózkodik; de meg azért is, mert a hivatalos egyházzal legközelebbi vonatkozásban az egyházmegyei lelkészértekezletek voltak és vannak; mint az egyházmegyei közgyűlések véleményező, javaslat készítő szervei és pedig nemcsak speciális lelkészi szakkérdésekben, hanem általában az ügyek minden fajtájában.

Szomorú dolog is volna, ha a magyar kálvinista egyház törvényhozásáról be lehetne bizonyítani, hogy az egyesületi ügy kifejlődésének felvirágzásának gátat akar vetni. Hiszen általános igazság, hogy virágzó élet, igazán erkölcsi tartalmu, hatásu köz- és társadalmi élet csak ott van, a hol virágzik az egyesületi ügy. Egy államnak, a mely egyének tökéletesbitése útján mint egyedül lehető uton akarja megoldani a lehető legnagyobb ember boldogság problémáját, arra kell törekedni, hogy a maga jogrendszerével minél magasabb és általánosabb szempontokból és pedig minél kevesebb befolyást gyakoroljon a szabad kifejlődés menetére; hogy a rend és haladás munkáját végeztesse a társadalommal, annak önkéntes szabad szerveivel: az egyesületekkel.

Az általános igazság alul pedig a magyar református egyházat kivenni igen bajos és nem is tanácsos dolog.

Dr. Baltazár Dezső.

Békeség.

Békeség a földön, már hangzik a bethememi mezőkön és sziveinkben a karácsonyi szózat. Békeség: soha se volt nagyobb szükségünk rá, mint most, midőn még a nagy természet is zavar.

Az enyhe napok után a tél váratlan rohant meg, mint valami leselkedő fenevad. Köz állapotaink is vigasztalanok és egyházilag is zaklatottak.

Zaklatnak régi ellenségeink a jézsuiták, a kiknek megjött idejük és nyugtalanítanak a felekezeti béke megbontásának szomorú tünetei. Szegénységünk is aggaszt és belső háboruink is vannak.

Még mindig az országos lelkészegyesület az ütköző pont. Még mindég vannak a hivatalos egyháznál is hivatalosabb és világiaknál is világibb lelkészek, a kik nem tudnak belenyugodni abba, hogy a lelkészek országos egyesülete megalakult. Szerencsére, hogy csak kevesen vannak s ezek is jó részt azok a boldog természetek, a kik most sem látják a nagy veszedelmet s mert jól érzik magukat a dolgok mostani rendjében: kényelmük megzavartatása miatt idegesek s azért beszédjük olyan haragos és kiméletlen.

Mégis sajnálni lehet ezeket az erős kifakadásokat, a melyek sem a lelkészi hivatáshoz nem illenek, sem az egyetértésnek és a kollegialis szeretetnek nem válnak javára.

Azután meg egyfelől a Bánffy Dezső nyilatkozata után, melyeket a legnagyobb tisztelettel fogadtunk s melyekkel ma is foglalkoznunk kell, más felől pedig a Révész Kálmán híres 12 pontú cikke (ez volt az eszme harc fény pontja) és az annak alapján kifejtet vita lezajlása után, minden további újabb támadás már bátran elmaradhatott volna. A mi az elvek tisztázására nézve szükséges, az az eddigi hozzászólások nyomán, mind felhozott. Elég azokat letárgyalni. Minden további szóharc a mint Révész Kálmán helyesen megjegyezte csak feleselés lehet. Vagy még ennél is rosszabb; merő személyeskedés. Ennek terére lépett Szikszay András ibrányi lelkész, kivel azonban mert új érvet nem hoz fel, ferdít és a dolog lényegét nem érti, s mert a más meggyőződésüket valósággal inzultálja

s nem csak a lelkészegyesület, hanem összes lelkésztársai ellen támad, sajnálatunkra szóba nem állhatunk.

Ellenben foglalkoznunk kell Nagy Károlynak az E. P. L. tudós szerkesztőjének észrevételeivel, kinek részint alkotmányjogi, részint tárgyi kifogásai vannak az O. R. L. E. megalakulása és működése ellen. Maga a Lelkészegyesület ellen nincs kifogása, legfeljebb azt szeretne volna, ha alulról felfele alakult volna meg. De hiszen éppen úgy is alakult meg. Sokkal érthetőbb az az aggodalma, hogy az O. R. L. E. az egyházi hatóságok kifejezett jóváhagyását nem kérte meg s az a félelme, hogy olyan kérdéseket fog tárgyalni, a melyek a ref. egyházat egyetemességében érintik és érdeklik s így az egyházon kívüli politikai hatóság ingerenciájával kizárólag a lelkészek számára foglalja le azt a mi a hivatalos egyházat összes hatóságaival és összes tagjaival (világiak is) egyetemesen és közösen érdeklik.

Minderre mi azt felelhetjük, hogy egyik sem történt és történik. Az O. R. L. E. alapszabályai ismeretesek. Az O. R. L. E. ügye előtte is volt a kerületeknek és elébök is került. Nem lehet azt állítani, hogy a hivatalos egyház tudta nélkül alakult volna meg és nem kell attól félni, hogy a hivatalos egyház megkerülésével fogja a miniszter alapszabályait megerősíteni. Sőt ellenkezőleg az a valószínű, hogy a mostani klerikális minisztérium mindenfelől akadályt fog gördíteni az O. R. L. E. elébe s arra fog bennünket kényszeríteni, hogy valóságos népgyűlési formát válasszunk. A mi pedig a kizárólagosságot illeti, miben állhatna az? Abban hogy hivatalos hatóságaink háta megett, mondjuk mint a pátens idején, a kormánnyal a lelkészek valami megegyezésre lépjenek? E feltevésnek még a gyanuját is elutasítjuk magunktól, hiszen minket éppen a mai helyzet kényszerít védekezésre és ez első sorban a felekezeti békét megbontó mostani regime ellen irányul. Azt a jogot pedig, hogy a lelkészek a saját szakügyeiket magok közt tárgyalhassák s mi ezzel egyet tesz, a magok szempontjából hozzá szóljanak a napi és országos kérdésekhez, Nagy Károly is megengedi. Mindaddig tehát míg a határt a lelkészegyesület át nem lépi, nem helyes dolog anathémával illetni. Különösen nem szabad ezt amugy elhirtelenkedve tenni, mint arra Nagy Károly is hajlandó, midőn az O. R. L. E. választmányi gyűlését bírálva azt veti oda, hogy a lelkészegyesületben „új egyház vagy új üzlet készül.“ Rosszul ismeri a szegény ref. lelkészeket, ha irántok ilyen igaztalan, de rosszul ismeri magát a tárgyat is. A confessio kérdését én ve-

tettem fel, midőn a kath. egyházban lefolyó mozgalmakat, a modernisták üldöztetését és ezt a törekvést hoztam szóba, mely a természettudományi világnézet és az egyház hitelvei közt való ellentét elhárítására törekszik. Ezt az ellentétet s még inkább a saját hitelveink elhomályosodását mindnyájan érezzük s ha e tárgygyal kapcsolatban egy ref. hittani munkának megírását és főbb hitvallásainknak jegyzetes kiadását szükségesnek és kívánatos dolognak itéltük, még nem mentünk talán túl azon a határon, melyet Nagy Károly számunkra maga is megengedhetőnek tart. A szövetkezeti alapon való szervezkedés sem olyan veszedelmes dolog. Arról volt szó, hogy a lelkészek egy országos vásárlási szövetkezetet alakítsanak s hogy úgy a magok, mint a hivek számára olyan szervezetet létesítsenek, mely mint a nemzetiségi pénzügyintézetek a maguk részére, nekünk s a köznek ez is újabb erőforrásokat nyithasson. A kolozsvári közhasznú szövetkezet is e célból alakult, a szövetkezeti eszme sem a nemzetiségi egyházak privilégiuma. Ilyen dolgokkal foglalkozni nem bűn, hanem kötelesség. Nagy Károly azt igéri, hogy újfent irni fog ez ügyről. Megvagyok győződve, hogy a tényeket ismerve méltányosabban fog irni. Annnyival is inkább, mert a Prot. Szövetség alapszabály tervezetének közreadásával elhárult utolsó nagy kő is a békés megegyezés útjából. Ha egyebet nem tesz is az O. R. L. E. mint hogy ennek a a szövetségnek megalakulására megadja az alkalmat és rákényszeríti a lelkeket: akkor is nagy dolgot végezett.

Pedig még ez a Prot. Szövetség sem az utolsó lépés, a melyet meg kell tennünk. Nekünk egy *antiklerikális (nép) szövetség* megalakítását is munkába kell venni és össze kell hozni, ha ellenfeleinkkel felakarjuk venni a versenyt és egyházunkban is, a hazában is, de házunkban és sziveinkben is békeségre akarunk jutni.

Jól tudom, hogy ezt a békeséget a világ nem adhatja meg nekünk s mi magunk sem szerezhethetjük meg egyedül. De törekedhetünk rá annak utasítása szerint, a ki a világ békeségeül és váltóságául küldetett. Békeség a földön! Mily szükséges és mily kívánatos dolog ez. És elérhetjük ha a dicsőséget nem az embereknek adjuk, nem egymástól feltjük, hanem az Istennek egyedül. Egymáshoz pedig egy kis jóakarattal vagyunk. A karácsonyi evangéliumnak ezt a részit nem értik meg leginkább az emberek. Egy kis jóakarattal! Ennyit kértünk mi azoktól, a kik a hivatalos egyház, a mely iránt mi a legnagyobb ragaszkodással vagyunk, a világiak, akik szeretettel közelednek felénk és ma-

gok nevében, noha meg nem bántottuk őket, számolnak. És az emberekhez jóakarattal. Vagy tán a lelkészek még embereknek sem tartják már egymást, hogy így rohannak egymásra a szent karácsony estéjén, akkor midőn a mennyei szózat hallik?

dr. Ferenczy Gyula.

A kijelentések után.

1907. dec. 5.

Hogy vezető egyházi nagyjaink kénytelenek voltak a közelmúltban szintvalló kijelentéseket tenni, a melyeket azonban egyéni megnyilatkozásoknál egyébbnek nem tekinthetünk, még ha tapsok között hangzottak is el a kongresszuson jelen voltak ott léte mellett, — az természetes folyamánya helyzetüknek, és hogy e megnyilatkozásokat épen politikai helyzetünkre figyelemmel jónak látták egyházi közgyűlés rendjén világgá bocsátani, ebben azon törekvést látjuk, hogy próbálkoznak egyházpolitikát is folytatni, mert bizony aggodó lelkük concedálni kénytelen a klerikalizmus tultengését s erkik hogy iam proximus ardet. — Csupán az a sajnos, hogy e törekvés sem formájában, sem tartalmában nem tud beleilleszkedni a kálvinistaság közfelfogásába közóhajtásába, — nem tud alapot találni ott, hol pedig legbiztosabb lehetne az, t. i. a népnél s annak közvetlen vezetőinél. — Hitelvünkkel ellentétes hibába esnek akkor, a mikor ex cathedra teszik kijelentésüket, kormányzati alapelvünkkel meg nem egyeztethető, azzal össze nem férő azon tévedésre jutnak, hogy csak annak hajlandók a jóság jellegét nagy körvonalakban megadni, a mi kizárólag az ugynevezett hivatalosak felső forumától ered, lekicsinylik, lesajnálják, atyai érthetetlen gondoskodással felülről és fennt agyongondozzák azokat a vastag és szunnyadó rétegeket, a melyeket alkalmatlannak látnak a szabad gondolkodásra, érzésre, ténykedésre, de a melyeket viszont nem szoktak meg az érzés, az együttműködés közösségével magukhoz emelni, egyszóval a kormányzás lehetőségét, az ebben rejlő erőt, életet simpliciter elvonják attól csupán végrehajtási alanynak tekintvén a népet. — És mégis a szervezkedés gondolatától ők irtóznak leginkább, holott nekiök kellene ható példával ha már elismerik a konventen is, bár csak a pipánkban, megtagadott kuruc voltunkat, kilépni a frontra nem politikából, a melyet ma kidobni kell még gondolatában is úgy a konventi mint a kerületi gyűlésekből, mert az többé nem a nemzeti érzésnek, hanem a hatalomnak lélek nélküli kifejezője, a mely idomul a mint, a labanc szelek fujdogálnak. Idegen hazátlan, légáramlat indult meg Róma felől, mely elborítja sötét árnyaival a szemeket, megtompítja az idegeket, hogy lassanak, ne dolgozzanak, hanem bizza magát minden a klerikalizmus kegyelmére, no meg ennek hatalmi eszközére: a keresztény szocializmus békóira. Ennek az áramlatnak már minden vonalon való hömpölygése elé vet gátat, az O. R. L. E. nem magáért hanem azokért, kik közül csak egynek elvesztét is nem akarja, mert akkor a nemzet, a haza teste kap újabb sebet; a népért készül fel a ref. lelkészi-egyesület, szervezkedve nem azzal a céllal, hogy kormányzó testületté, törvényhozó szervvé legyen mint a hogy a kon-

vent gerálja magát ilyenként, tehát ennek nem rivalisa hanem sokkal inkább a kormányzó, a törvényhozó szervnek oly biztos az alsó réteget a felsővel összeköttesben tartani akara alapja óhajt lenni, amelyre a teljességgel s csak a népért kiforrott közvéleménye alapján építeni is lehet. És mikor ezt tüzi ki célul a lelkészegyesület, leckét akarnak adni egyes főgondnokok, sőt egyik kerület egyházi fődignitáriusa is, mind a mellett hogy nyilván megértik a felbuzdulást, melynek célja egy törvény teljes végrehajtását sürgeti meg, mind a mellett, hogy elismerik a kérdés elodázhatlanságát az állam vezető feleire nézve, s a felvetés tényét sem időszerűnek, sem helyesnek nem tartják, sőt oly magyarázatot fűznek ahhoz a mi egyáltalán csakugyan sem nem helyes, sem nem időszerű! Miért? Beteges természetünk a tétlen conservatismus s bárha elismerjük is ezt s bárha a gyógyítás szükséges a kormányzó hatóságokon belül s kívül jajongva hangoztatjuk és elegendőnek tartunk annyit, hogy a betegség mérvének napfényre állításával örömet szerzünk ellenségeinknek s a közmegegyezés ápolása helyett ily ajkokról hangzanak el a vád szavai megvonvan az egyéni szabadság ténykedési lehetőséget az anyaszentegyház oly faktoraitól, a kik helyzetükkel fogva lelkiismeretüknek tartoznak felelőséggel elsősorban, nem pedig azon ideges kérdésre adni meg a feleletet: kitől vettek a lelkészek megbízást a kongresszuson tanácsot ulti? Am erre is ott a felelet! Azoktól a kik elbocsátottak őket az Ur szőlőjében való munkára, a törvényből, a mely kötelez egyénileg is, hivatalosan is, de főként s egyedül a mi egyedüli főpapunktól: a Krisztustól, a kiért életünk is nekünk nem drága, csak élvezhetjük a jótét munkáját! Mióta bűn tenni a lelkiismeret szerint: miért ballépés betölteni a törvényt, s miért eltelendő engedni a megbízónak nem mi magunkert, hanem azokért, a kiket a mi megbízónk gondjaink alá adott? — Mióta? miért?

Hiszen a jótét epen saját nemzetünk fiaieért, egyházunk gyermekeieért soba nem türte, de nem is kereste a formát, hanem szabadon árasztotta áldását! Azt pedig, mintha az egyéni szabadság alapján összejött lelkészi kongresszus magát minősítette volna az egyháznak csak egyetlen kijelentéssel is, teljes tisztelettel de epoly határozottsággal reklifikálásra szoruló kijelentésnek állítjuk. Állítjuk azt is, hogy a mikor a lelkészek összejöttek nem hogy vezessenek, de hogy életre keltessenek, mint az egyházmegyék, értekezletek képviselői es mint lelkészek egyházuk érdekeinek a szószólói jöttek össze a nekik adatott talentumok mértéke szerint vetni munkára kezüket. Ez összejövételnek indító oka, alapja nem separatív törekvés, hanem es egyedül az a szeretet volt, a mely nem eselekszik éktelenül, nem tuvalkodik föl, nem keresi csak a maga hasznát, nem gondol gonoszt es örül az igazságnak! Nem az az állaspont volt hát alapja, a mely a protestans állasponttal ellenkezik, hanem az, a mely az evangéliummal megegyezik!

S ha megtörtént az hogy a világiemet legalább a tanácskozás ezen alkalmával nem vette segítő társául a lelkészi ezen specialis gyűlés, az még nem az egyetemes papság elvének szegreakeasztása. E dolog megegyezhet a politikával, de nem illethetők annak vádjával azon lelkészek, a kik e szervezkedésükkel elkötelezni kívánják magukat arra, hogy egy vonalban, párhuzamosan, de az ő sajátos helyzetüknek minden rendelkezésre allo eszközeivel indulnak munkára — a világiakkal, a nélkül azonban, hogy fölöslegesen tartanak az ő helyzetük eszközeivel való munkát. Sokkal inkább vállve-

tett munkára való felhívás a lelkészi — egyesületté való szervezkedés, mit igazol az egyik cél: a prot. szövetség létesítése s bárha nem rokonszenvez is olyik lelkész ott a hivatalos közgyűlésen a lelkész egyesülettel, azért mégis mozog a föld, mi pedig harcra kívánunk menni nem várván a felholt állapotot. Mi is fölvetethetők a kérdést, kinek a megbízásából került elő épen a lelkészi karból az, ki az összpapság nevében próbált itélkezni 600 lelkész fölött? Ugy gondolkozom, senkisémet adta meg erre a jogcímet s mint teljesen egyéni kijelentés fölött napi rendre is térünk annak kijelentése mellett, hogy elmúlt az a bibliai idő, a mikor hangos harsona szóra leomlottak az ellenséges falak. Mi nem kürtölünk, hanem a jó hit, a bizó es meg nem szégyenülő reménység s a nemes szeretet es ugyanakkor a határozott meggyőződés fegyvereivel megyünk előre diadalmas harcra a sötétség phalanxai ellen, híván a protestans szövetség kötelekébe azokat a világiakat, a kik más körülmények között, más helyzetben s e helyzet gazdag fegyvereivel: a mi nemzetünk, egyházunk, hitünk lobogó szeretetével kívánunk küzdeni mellettünk az egyért: a szentek egyességének győzelméért!

Igy legyen, mert ez a kívánatos! S a mikor ezt megállapítani a való tényekkel szemközt s azok alapján igazságnak tartjuk, mi kérdezzük nem helyes-e e szervezkedés s nem időszerű-e azoknak a kérdéseknek a lelkészek részéről való fölvetése, a melyek fölött a jogos követelés, a meg nem alkuvó, egyenes es nyílt magatartás lehet a győzelem egyedüli biztosítéka. Hiszen a jezsuita ópium mérgező hatása a mieinken látatja bőditó erejét legjobban. Nem helyes-e, de nem kötelességszerű es nem időszerű-e hát nyílt sisakkal oda állani a veszély elé s belekiáltani a sötét ködbe, hogy oszoljon meg az s lássuk, ki velünk ki ellenünk; mi élni akarunk es csak a testet ölhetitek meg, a lelket azonban soha!!

Kongresszista.

Báró Bánffy Dezső főgondnok beszéde az erdélyi egyházkerület nov. 9-én tartott közgyűlésén.

Ugy látszik, minden református (s talán lutheránus) lelkészeknek, illetőleg lelkészi hivatalnak megküldött: Nem gondolnám, hogy ez, minden célzatosság nélküli, egyszerű udvariassági tény akarna lenni. De a beszéd tartalmából ítélve, van okunk hinni, hogy mint a beszédnek az éle, úgy az egész országban eszközölt terjesztés ténye az országos református lelkész egyletnek budapesti gyűlése ellen irányul. Mint ilyen, lehet figyelmeztetés, óvás, irányadás, de lehet burkolt fenyegetés. Ha pedig ez, úgy joga van hozzá a bírálatnak.

Mint minden főgondnok a gr. Degenfeld es György Endre kivételével az erdélyi egyházker. főgondnoka is elítéli a magas póleról átalában a lelkészegylet megteremtését, különösezt es keményebben annak a saecularisatio mellett állásfoglalását. A saecularisatio követelésének jogtalanságát bizonyítja Deák Ferenczel es saját érveivel.

A beszéd ezen része az, melyet szó nélkül hagyni nem szabad. A tekintélyek állásfoglalása, magatartása, nyilatkozatai mindig elég erősek arra, hogy még a he-

lyes mederbe indult szellemáramlatot is más irányba fordítsák.

Mindenek előtt a tény megállapítása érdekében ki kell jelentenünk — az ég tudná: hányadszorra! — hogy az országos ref. lelkész egyesület Kutas Bálint török-szentmiklósi lelkész által tett indítványt hivatalosan el nem fogadta, a saecularisatio sürgetését feladatává nem vette, hanem elfogadta teljes egészében Hamar István budapesti ref. theol. tanár indítványát az 1848. 20. t.-cikkre vonatkozólag. Való igaz azonban, hogy a Kutas indítványa mellett nagyon sokan, sőt ha jól emlékszem, rajtam kívül az összes felszólalók igen nagy hévvel szálltak sikra. Én ellene mondtam. De nem azért — (és erre bizonyosan emlékeznek még a jelenváltak, hogy kijelentettem) — mintha a saecularisatot én nem óhajtanám. Senki nagyobb kívánsággal, mint én. Hanem ellene mondtam eszélyességi szempontból, a konventre tekintettel, amely elé vinnünk kellett volna ezen határozatunkat is, amely méltóságos testületet kényes helyzetbe hoztunk volna még akkor is, ha az kérsünköt visszaveti, mely esetben önmagunkat is szégyen ér. Ámbar előttünk áll a történelmi tény, mely szerint az 1790—91 évi országgyűlésen a protestáns rendek, mint ilyenek hangsúlyozták emlékiratban és felszólalásaikban, hogy a katolikus egyházi javakhoz a protestánsoknak is joguk van. Nem fogadom el tehát a Sárospataki Református Lapok 47. szám vezércikkének álláspontját: „nem felekezeti kérdés, hanem állami feladat s így annak megindítása, végrehajtása (ez nem, de az első lehet) nem egyik, vagy másik felekezet dolga, tehát annak fészegítésére a prot. egyházak törvényes fórumai sem illetékesek, annál kevésbé egy prot. népgyűlés.” — Az ország törvényhozása előtt kérvényezési joga mindenkinek van; példa rá a tiszántúli ref. egyházkerület legutóbbi kezdeményezése az u. n. szerzetes szakasz eltörlése végett.

A saecularisatio kérdésének felvetését időszerűnek is mondják, ennek mondták 1832—6-ban, valamint 1843—4-ben is. És bizonyosak lehetünk a felől, hogy annak fogják mondani legalább is addig, míg Magyarország a Habsburg dynastiához lesz láncolva. Aki pedig nyitott szemmel néz, jól látja, hogy rég nagyon rég elérkezett annak az ideje. A megdöbbentő az, hogy míg liberális időben annak jogi lehetőségét kath. vallású férfiak is egészen természetesen ismerték el, napjainkban prot. vezérek segítene a klerikális reakciónak a köztudat gyengítésében, megingatásában a világos jogi igazság elhomályosításában.

Báró Bánffy hivatkozik Deák Ferencnek az 1873. június 28-án elmondott az országgyűlési beszédjére és idéz abból eképen: „Azóta hozza (Deák) az egyházi javak elvétele kérdését, nézete azonban nem az elvétel, hanem csak a számbavétel. Meg kell különböztetni — mondja — mik az egyház valóságos tulajdonai, melyek a maga kulturális céljaira rendelve; azok sértetlen hagyandók,“ rendezni és arányosítani kell a kérdést. Ez a rész az eredetiben (Deák F. beszédei Franklinsársulat 1898. évi kiadás IV-ik. 413. l.) szószerint így áll: „Azt hiszem hát, nem azt kell ki-mondani, hogy az egyházi javak elvétetnek, hanem meg kell különböztetni, hogy mik az egyház valóságos tulajdonai és mik a státus tulajdonai a maga kulturális céljaira; és ha ez meglesz különböztetve és a státus a magáét megtartja és használja a kulturális célokra, a másikat elvétetelét azért is károsnak tartanám, mert a státusnak kellene fedezni a kultusznak költségeit, ami megint messze vezetne attól, amit akarok (t. i. Deák

az állam és egyház szétválasztását akarta) még pedig visszafelé vezetne.“ A nyilvános ülésben elmondott ezen beszéd előtt június 27-én a párt ülésen Deák (mint Könyi írja u. o. 403. l.) „hosszabb klasszikus beszédben összes egyházpolitikáját megismertette a párttal. E beszédben ugymond Könyi, Deák kijelentette, hogy ő sohasem egyeznék abba bele, hogy az alapítványok és alapok elvétessenek, de azt óhajtaná, hogy a mi az államé azt az állam fordítsa kulturális célokra míg az egyház valódi (!) birtoka, maradjon meg annak egyházi céljaira; mert ha az alapítványokat az állam elvenné s a klérust fizetné: épen nem érhetné el az állam és egyház elválasztását.“ (u. o. 404. l.)

Azt hiszem, még a bölcsek Deákban sem az volt a 70 éves Deák, a ki a 33 éves Deák. Mert ez utóbbi az 1836 február 10-én tartott országos ülésen ide vonatkozólag így vélekedik: „A klérus javai a státus vagyona; arról a státus megegyezésével rendelkezni lehet“ (D. F. beszédei Franklins. 1882. évi kiadás I. k. 194. l.) Ezt még a fiatal jogtudós mondja ki véleményét nyíltan, leplezetlenül, később (1873-ban) már a bölcsek államférfi szól óvatosan, kimélve a r. katolikus egyház felekezeti hamis érzékenységét, mely ekkorra már újra fel volt szitva a 70-es évtized elején ismét feltámasztott klerikális reakciós irányzat által és a melyről Deák már akkor látta, hogy képes lesz a vallásháború veszedelmét zudítani az országra. Ettől akarja megmenteni az országot „jogaink feláldozása nélkül“ (!) és időt nyerni, hogy gondolhassunk fegyverekről, melyeket az ilyen háború esetén használhassunk a magunk védelmére. (IV. k. 415. l.) Ezért óvatos 1873-ban, ezért nem olyan radikális most, mint 1836-ban, azért mert Magyarország közgondotkozása sokkal liberálisabb, türelmesebb 1836-ban, mint 1873-ban.

Deák azonban 1873-ban is csak óvatos, de elvei alapjában nem változtak. A kath. vallású Deák ekkor sem tarja a róm. hath. egyházi javakat „a magán jog keretébe tartozóknak,“ mint a ref. főgondnok 1907-ben. Különböztetni nem mondaná, hogy „meg kell különböztetni, mik az egyház valóságos tulajdonai és mik a státus tulajdonai; és ez meg lesz különböztetve, a státus a magáét megtartja stb., „a mi az államé, azt az állam fordítsa kulturális célokra, míg az egyház valódi birtoka maradjon meg annak egyházi céljaira.“

Lehet-e kétség ezek után, hogy Deáknak mindvégig, tehát 1878. jun. 28-án tartott beszédjében is az volt a meggyőződése, mert hiszen ugy tudta, ismerte a tényállást, hogy a r. kath. egyházi javak között van az egyháznak valódi birtoka szerzés, vagy magán adományozás útján, ez tehát ő magánjogi tulajdonul bírja, következésképpen ezt érinteni nem lehet; de van azon javak közt állami eredetű is, a melyeket ennél fogva az állam magának megtarthat és saját kulturális céljaira fordíthat, csak majd a kiküldendő vegyes bizottságnak tisztáznia kell, melyek azon egyházi javak közt állami eredetűek, hogy ezeket az állam birtokba vehesse és a saját kulturális céljaira fordíthassa. Ez a Deák Ferenc szerinti saecularisatio és a saecularisatio szó a meghatározása szerint is.

És bárki is, a ki tanulmányai után jogosítva érzi magát e tárgyban a nyilvánosság előtt véleményt mondani, az a hangoztatott saecularisatiónak egyéb és bővebb értelmet nem tulajdonít, azt azon a határon túl, a hol a kath. egyházi javak közt levő állami adományok végződnek, vinni nem akarja, mert a jogról csak halvány sejtelemmel bíró ember is borzad belépni a magánjogterületére, tudván, hogy ott már a rablás,

fosztogatás kezdődik. Egészen magában álló, elszigetelt nézet az, amely itt, ott elhangzott, amely vagy a magán és közjog összezavarásából, vagy valamely utópisztikus socialista tudománytanulmányozásából született, lévén olyan radikális, hogy még a mi iskolai magántermészetű alapítványainkat, javainkat, magán szerzésű egyházközségi birtokainkat is saecularizálni, közállami vagyonává tenni óhajtja.

Ellenben azoknak, akik tisztában vannak a köz és magánjog által határolt saecularisatio jogi lehetőségével és mértékével, nem szabad engedniök, hogy ez a kérdés a közjog területéről a magánjog területére átjatszassék, nem szabad engedniök, hogy a köztudatban gyökeret verjen; sajnos! most is nagyon sok prot. vallású ember, még jogászok is, így br. Bánffy Dezső főgondnok ur is ezt vallja — az a hit, hogy a r. kath. egyház kivétel nélkül minden javait magánjogi alapon bírja, tehát a klérusnak épen olyan magánjogi tulajdona az a rengeteg vagyon, mint akármely főurnak királyi adományozásból származó öröksége! nem szabad volna ezt megengedni a végzetes következmények megelőzése érdekében sem; mert ha a klerikális reakciónak az országgyűlési néppárt segítségével sikerül a r. kath. autonómiát az ő óhajta szerint megsínálni: akkor a kath. egyház törvényesen és magánjogi tulajdonába veszi azokat a rengeteg, nemzeti közcélokra rendelt javakat, amikor is ezeket már csak forradalom veszi el tőle, de ez bizonyosan elveszi előbb-utóbb; a forradalom pedig az ő természetét szerint már csakugyan „szerzett jogokat, a magán jogok esetébe tartozó birtok viszonyokat zavarja meg.” (Bánffy szavai); a saecularisatió az a neme pedig, melyet Deák eleve végén tervezett és a melyet mi is akunk, egy régóta vajdó közjogi kérdést oldana meg békésen a nemzeti közművelődés és közigazdaság mérhetetlen üdvére.

A főgondnok ur Deák téves értelmezése mellett saját állításaiban is követ el egy végzetes hibát. Ezt mondja: A saecularisatio egyoldalú nem lehet és a mint az érintené a nagy katolikus vagyonokat, úgy nem kimélhetné sarospataki, debreceni, nagyenyedi és összes más egyházi alapjainkat sem. — Hát ez legalább is megdöbbentő egy prot. főgondnoktól. De a magunk érvelese helyett a prot. főgondnok ellen vonultassuk fel a kath. vallású államférfiut, Deákot. Azt mondja 1848. aug. 8-án a közsiskolák ügyénél: „A felekezettek magán alapítványait lefoglalni nincs az államnak jogában. Ne hasonlítsa senki ezekkel össze a kath. alapítványokat, mert ezeknek nem csekély része a státus javaiból adatott már Szent István által azon jószágok közül, melyeket a státus közszükségeinek a fedezésére kiszakítottak eleink akkor mindön az országot felosztottak! A protestánsok és óhitűek minden alapítványai magánalapítványok, ezekhez a státus nem járult semmivel, ha a státus — alapítványukat elveszi, nem respektálja a tulajdont, ha pedig a törvényhozás a tulajdont nem respektálja, az önkényt gyakorolja.” (Beszéd II. k. 102 l.)

Deák gondolkozásának a megvilágítására egy más területről idézem még egy nyilatkozatát. Az 1834. július 12-én tartott kerületi ülésen a hitbizományok eltörlése mellett szólt többek közt eképen: „Hajdan midőn a főurak barádsági tettek legnagyobb erejét a haza védelmére kiállított seregnek még talán menthetőbb volt arról gondoskodni, hogy az egyes nemzetségek fénye és hámozott értéke megmaradjon. De mióta ezen védelem ereje nem egyesek felette nagygazdagságon, hanem inkább azon alapszik, hogy a hazának minél

több polgára legyen önérdékei által és a hon közügyeihez csatolva, mióta sok régi hatalmas nemzetségek gazdag örökösei a hazát védő harcok veszélyeit, a hazát emelő közmunkásságot kerülve, hogy Berzsényivel szóljak „sybaritizmusba” merült, — mióta a hajdan-kornak körülményeivel a fényes nemzetségek hajdani fontossága is elenyészett: nem látom okát, miért kelljen a pusztá névnek hazánk kifejlődését, a nemzet belső ereje és élete emelkedését, a hitelt, nemzeti közérdeket szükség nélkül feláldozni.” (Beszéd I k. 77 l.)

Feltételezhető-e Deákról, hogyha ő a hitbizományokat, a melyek végre mégis családoknak, családi név családi fény, fentartása érdekében tehát mindenekfelett egyéni célra adattak, azért mert e családok az elkorcsosulás miatt hivatásukat, tehát hitbizományi javaik is az ő rendeltetésüket betölteni többé nem tudták, eltöröltetni akarja, — hogy ez a Deák ne látna, ne tudná, hogy a klérus az ő erkölcselen élete folytán rengeteg javai birtokában nem hogy hivatást töltene be hanem ellenkezőleg egyik főforrását képezi a közkerécsi és anyagi romlásnak, hogy tehát Deák ne kívánna a klérus javainak saecularisatióját, az állami eredetű javaknak állami nemzeti célokra fordítását! Hiszen Deák lelke mélyéig el lehetett keseredve, a ki képes így nyilatkozni: „En Magyarország legnagyobb átkának tartom, hogy Magyarországnak először status religioja volt, melyből annyi igazságtalanság, annyi átok áradott a népre” (1848. aug. 8-án mondott beszéde II. k. 104 l.) — Ő csak óvatosságot ajánlt, bizonyosan azért, mert tudta, hogy a klérus a Habsburg dynastiával közös hatalmi érdekeik által összeköttetve, erősebb a hitbizományi rendszernél is.

Deák beszéltetése után még egy-két ténnyt!

A legbigottabb kath. államok rég saecularizáltak. Portugallia 1834. Spanyolország 1837-ben. A pápa világi hatalmának fundamentumát képező u. n. egyházi állam 1870-ben elvétetett és Olaszországhoz csatoltatott. Vajon más természetű adományok lettek volna ezen papi javak, mint a magyarországiak!? Teljeséggel nem. Következésképen a mint az ezekhez való jogát érvényesíthette, azaz saecularizálhatott az állam ott, úgy megteheti azt nálunk is. Hogy lehetséges-e ma — azt nem tudjuk. Lehetetlennek látszott 1836-ban, annak 1843—4-ben. A kérdés mostani felvetése azonban annál nagyobb szükség, mert soha 1790—1 óta a közgondolkodás közelebb nem állott, mint ma ahoz a lejtőhöz, melyen a kath. egyházi javak jogi természetét lassan észrevétlenül lecsuszni engedjük a közjog területéről a magán jog területére.

A liberalis férfiak ez ellen tiltakoztak az 1832—6 az 1843—4-iki országgyűléseken, ez ellen tiltakozunk ma mi még vezéreinkkel szemben is.

Elsüggesztő csak az, hogy nincs olyan sajtó organumunk, a mely szavunkat az ország minden zugába elvinné.

Kisújszállás 1907. dec. 6.

Nagy István.
lelkész.

Felelet három részre is.

Bocsásson meg e lap mélyen tisztelt szerkesztője és nagy olvasó közönsége, sőt maga Radácsi, Révész, Szikszay urak is, ha személyes felhívásukra, de inkább az ügy érdekében, mint a magam védelmére, én is nyilatkozok.

Elvitázhatatlan, a mi mai, izekre szakgatott egyházi világi társadalmunknak ugyancsak nagy alkalom kell, hogy legyen, a mely egységben tömörítsen bennünket. Ha össze-össze gyűlünk is, egy-egy értekezleti, megyei, kerületi, konventi, zsinati gyűlésen, mindég attól kell tartanunk, hogy felhangzik egy-két vagy több dissonans szó és visszalyára fordítja azt, a mit elérni akarunk.

Ilyen időben esett az O. R. L. E. megalakulása. De én hiszem, remélem, ezeket az apró villongásokat is le fogjuk küzdeni, fogunk tudni egyesülni, ha másban nem, a szeretetben.

Szomorú, elítélendő, hogy az egyesülésnél éppen a szeretet nem akar erősödni. Az a legszomorubb, elítélendőbb, hogy ezt a szeretetlenséget éppen a tenorhangok tartják legjobbnak.

Leselkednek, kajánul figyelnek, egyes emberek, egyházi lapok az O. R. L. E. tagjai körül hogyan lehetne ezt az egyesületet és vezető embereit zavarba hozhatni?

De ez nekik nem fog sikerülni és a rágalmak és személyeskedések is azokra fognak vissza hullani, akik minket vádolnak és magok sértegetnek. Így sérteget bennünket lelkészeket a Sárospataki Ref. Lapok és most különösebben engemet nt. *Radácsi György* főszerkesztő ur.

Bármint titkoljam is, lenéző szavai nekem nehezen estek, de még azokat is elhallgatom, van hozzá elég lelki erőm. Tanárom volt, (bár többre tanított volna) ma is kegyelettel vagyok iránta; lehet hogy püspököm lesz és félnem kell tőle. Én is ismerem a sárospataki dohos aktákat és ismerem a kezét, mely elkergette már Patakról a két Mitrovicsot, Tüdöst, Horváth Cyrillt, most Zoványit; következik majd Dr. Szabó Sándor s a többiek kiket üldöznek testvéri gyűlölettel megvádolnak.

Révész Kálmán esperes urhoz is volna egy szavam, szerkesztő ur utján, kinek köszönöm hozzám való indulatát, de különösen köszönöm, hogy becses lapjába felvette Révész esperes pontjait és a feleleteivel oly gyönyörűségeen vissza szoritotta az Esperes urat Abaujba, arra tere, a hol ő ilyesmihez nincs hozzá szokva. Tisztelet a kivételeknek, Abaujról az a hír, hogy ott nyögnek a léviták a mózesi szigorú parancsok alatt.

Az O. R. L. E. ellen, a S. P. R. Lapok dec. 15. számában ujabb is található egy cikk. Szikszaykollega

tollából. Ez a cikk is gyűlöli, ferdit . . . általában ezt nem hozzánk illőnek találom. Ilyennek találja-e más is?

Barcika.

Kerekes János.
ref. lelkész.

IRODALOM.

Jézus élete. Irta: dr. *Szabó Aladár*. Budapest, 1907. Nagy Sándor könyvnyomdája. Ára füzve 3 k, kötve 5 korona.

Ennél érdekesebb mű aligha jelenhetett volna most meg a karácsonyi könyvpiacra. Régen óhajtottuk és várván-vártuk már ilyen irányu műnek a megjelentését. Nemcsak a theologosoknak, de laikus közönségünknek is szükségük volt erre, mely Jézust, a maga főnséges valóságában, egészen bibliai alapon, kendőzetlenül írja le.

Ha valahol, úgy éppen nálunk égető szükség volt ilyen positiv irányu műre. Volt idő, mikor hazánkban, talán majdnem évtizedeken át a prot. theologus világ is Renánnak „Jézus élete” című művéből táplálkozott. Sőt mondhatni, hogy aligha van nálunk olyan falucska, ahol meg ne fordult volna e hirhedt munka, mely az, Idvezítő életét sajátosságosan tetszős modorban, de mégis könnyelműen és igen kétes világitásban festé le.

Az ez időtájban alakult magyar prot. egyelet tagjai többségének is e fántáziájában tulesapongó munka képezte legfőbb szellemi táplálékát. Ennek a társulatnak kétes dicsősége lön az is, hogy Renán művét a magyar olvasó közönség kezébe adták. És annak az írónak műve volt ez, a kiről a hirneves francia történetíró így nyilatkozik: jó és bohó (bon et étourdi) író ő, a ki nem azt keresi irataiban hol az igazság, hanem rendesen azt nézi, hogy *mi izlik* legjobban az olvasónak. Nálunk — sajnos! — az olvasóközönség jónagy részének nagyon is izlett Renánnak eme műve, mely pedig a történelmi igazságnak és a tudományos színezetnek legkisebb mértékével sem dicsekedhetett.

Hogy azonban a külföldi tudományos világ mit tartott-e műről, erre vonatkozólag a hollandok egyik legjelesebb hittudósának *Osterzee*-nek nyilatkozatát szabad legyen itt felemlíteni: Ki az Urat, mint Renán cselekedte, úgy terjeszti elő, mint egy olyan elhalt, közönséges zsidófiut, ki ma már legfelebb csak áhítatos és fantasztáknak emlékezetében él, az nemcsak a Krisztus megjelenését, de az egész keresztyén egyházat nyilvánvaló képtelenségévé teszi.¹

Sajnos, hogy nálunk még a theologosuk sem is-

¹ Lásd: *Cristus und sein Platz in der Geschichte und der Menschheit*. Elberfeld 1872 pag. 51.

merték kellőleg ama romboló hatást, melyet külföldön minden valamire való keresztyén nyíltan hirdetett.

Közelebről azonban örvendetes változást jelezhetünk-e téren is. dr. *Masznik Endre* megírta, terjedelmes két füzetben, a Jézus életét, mely a Magyar Prot. Irodalmi társulat áldozatkészsége folytán napvilágot látott. Masznik munkája igen szépen és vonzómodorban van megírva, de szerző jeles művében-inkább a *történelmi* Krisztus életét domborítja ki, a nélkül hogy, az Ő isteni személyiségével kapcsolatosan, a keresztyén vallás üdvigazságait s azt a végetlen befolyást, melyet jelent Ige, a keresztyéni hit és élette gyakorolt, bővebben tárgyalta volna.

A dr. Szabó Aladár kezünk alatti műve a keresztyénségnek, mint Krisztus által e világba lépett tényezőnek általános áldásos és lényeges befolyását, emeli ki. Művének főjellemvonása: meggyőzni az emberiséget arról, hogy higgyen a Krisztusban, mint Isten egyetlenegy szülött Fiában és a Megváltóban, ki e világot drága véren, saját vére árán váltotta meg. És aki e váltság tényéről nincsen meggyőződve az nem hihet a Krisztus istenségében sem s az nem szeretheti az Idvezítőt. S a krisztusi keresztyénségnek épen az a hivatása és magasztos feladata, hogy őt az emberek szívéhez közelebb hozza.

A kezünk alatti munka, az e téren megjelent ilyen irányu művek közt, mindenestre a legjobbak közé tartozik. Minden szavából kitűnik, hogy erős meggyőződésű tudós írta, aki hiszen és azért beszél így. Szerző keresztyéni álláspontja szikla-szilárd, amelyen állva, igen könnyen meggyőzheti az általa hirdetett igazságokról azokat, akik talán kétségek által ostromolva, hitőkben gyengék és ingadozók. Soha pedig nagyobb szükség nem volt ez erős hitre, mint épen napjainkban. Egyfelől a farizeusi képmutatás, másfelől pedig a közönbösség és hitetlenség ostromolja a keresztyénséget. Viseljük ugyan a Krisztus nevét. Keresztyének volnánk, de Jézust egész fönséges, isteni voltában mégis csak kevesen ismerjük. De nem elég ám még csak ismerni őt, de szeretni is kell és követni is, sőt felvenni az ő keresztyét. „*Aki engemet követni akar, tagadja meg magát és vegye fel az én keresztetemet.*“ A ki hív és igaz keresztyén, az nem csak felveszi, de sokszor hordozza is e keresztet. Az engedelmes keresztyén hiven követi a Krisztust. „*Az én juhaim követnek engemet.*“ (Ján. X, 27) mondja a jó Pásztor. És aki követi őtet el is nyeri a jutalmat. „*A ki követ engemet, nem jár setétben.*“ (Máté VIII. 190) Épen azért van elterjedve a bűn, a sok lelki és testi nyomor, mert sokan járnak setétben nem ismerik Jézust és nem követik őtet. Ha a világ és az emberiség *valóban* boldog akar lenni, akkor Jézust kell vezéréül választani. Hiszen Ő nem csak a világ világossága, de az igazság és élet. A ki élni akar tehát, annak a Krisztussal egyesülni kell. A ki egygyéfort a Jézussal, azt, mint a tudós

szerző helyesen megjegyzi, minden munkát az ő nevében kezd el, mert csakis az ilyen munkán lehet és van áldás. „*Jézus Krisztus tegnap és ma ugyanaz volt és marad mindörökké ugyanaz lézen.*“

E rövid ismertetésből is láthatjuk hogy a kezünk alatti jeles mű megérdemli mindazok figyelmét, akik *tanulni* szeretnek. Lelki gyönyörűséggel olvasgatja azt el mindenki, aki kezébe veszi. Olesó ára a 347 lapra terjedő műnek lehetővé teszi a megszerzést. A legmelegebben ajánljuk azért azt az olvasó közönség figyelmébe.

dr. *Márk Ferencz.*

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Bartók György püspök meghalt.** Lapunk zártakor vettük a megdöbbenő hirt, hogy dr. Bartók György az erdélyi ref. egyházkerület püspöke f. hó 19-én agyszélhűdésben váratlanul elhunyt. Még délelőtt az igazgatótanács tárgysorozatáról tanácskozott br. Bánffyval és délután már az igazgatótanács határozott temetése felől. Egyben a legmelegebb részvétének és fájalmának adott kifejezést a püspök elhunytja miatt. Ezekhez a nyilatkozatokhoz csatlakozunk mi is, midőn az elhunyt nagy férfiúnak csendes nyugodalmat kívánunk, övéinek és a kerület egyházainak, lelkészeinek, hiveinek pedig részvétünket jelentjük. dr. Bartók György püspök temetése vasárnap d. e. 11 órakor lesz. Temetésén Antal Gábor dunamelléki püspök Kenessey Béla egyh. ker. főjegyző és bizalmas embere Nagy Károly theol. tanár fognak szolgálni. A. B. F. R. A.

— **Dr. Baltazár Dezső.** Az országos lelkészegyesület ellenségei ujabban ahoz a taktikához folyamodnak, hogy az O. R. L. E. elnöke ellen személyeskednek. Őt akarják kisebbiteni vagy személyes polemiába keverni. Különösen megengedhetetlen, ahogy e tekintetben Szikszay András eljár. Ő már egészen a becsület-sértés határáig megyen egy lelkész társával szemben, csak azért, mert az a lelkészegyesület elnökségét elmerte vállalni. Hát tekintve az ilyen támadásokat, ez nem is volt valami kis dolog. De nem volt az ügyért sem, a mely mindnyájunk ügye s melynek védelmében sem egymást, sem az elnököt, a ki minket képvisel, bántani nem engedjük és mert jól tudjuk, hogy értünk viseli a csapásokat, még fokozottabb szeretettel és ragaszkodással veszünk körül. Dr. Baltazár egyénileg is van olyan ember, mint támadói s ha Szikszay még azért is hibát talál benne,

mert az egyházban és a hivatalban a bünt elítélte, ez csak azt mutatja, hogy Ibrányban valóságosan kísértetek járnak s ott már ösztetvesztik a bűnös iránti humanizmust a bűn pártolással, és a tisztársak iránti köteles tisztességet és szeretetet a gyűlölettel és a sértegetéssel.

— **Lelkészcserzés.** A litéri ref. gyülekezet Patkó Károly pálfai lelkészt, a várpalotai ref. gyülekezet Peti Sándor segédlelkészt választotta meg lelképásztorává.

— **A felsözempléni ref. egyházmegye** a megüresedett világi tanácsbírói tisztre Thuránszky Tihámér földbirtokost, — a világi aljegyzői tisztre dr. Bessenyei Zénó vármegyei aljegyzőt választotta meg.

— **A fővárosi ref. egyház segélye.** A budapesti református egyháznak két rendbeni folyamodása van most a fővárosnál tárgyalás alatt. Az egyikben a fővárostól már eddig is kapott évi 34.000 korona hitoktatási segítségnek évi 70.000 koronára, a másikban pedig az évi 14.000 korona hitfelekezeti segítségnek évi 40.000 koronára való fölemelését kéri az egyház. Ugy hallatszik, hogy a kérés kedvező elintézését nyer.

— **Klerikális lapok palotája.** Az Uj Lap című krajeáros klerikális lap a múlt heten Budapesten 150 ezer koronáért egy házat vásárolt. Bizonyos, hogy az Uj Lap 150.000 koronája valahonnan a püspöki és főpapi pénzeszekrényből vett házat. Látnivaló ebből, hogy a klerikus a sajtó nagy hatását, hasznát érteni és méltányolni tudja, hiszen egyik jeles tagja, Prohászka püspök jelentette ki, hogy egyetlen egy kis újságcikk többet ér és többet használ az eszmék terjesztésének, mint száz templomi beszéd, ami annyiban igaz lehet hogy a templomba alig járnak, az újságcikket pedig uton-utfélen olvassák.

— **Adomány.** Éltető Józsefné-Jeney Lenke még a reformációt megelőző korban épült pókakeresztúri kicsiny kötemplom stilszerű restaurálása és szép új tornya építése alkalmából: szószekre, urasztalára és papiszékre egy-egy gazdagon aranyozott, izléses, gyönyörű bibliai textusokkal himzett bársonyterítőt ajándékozott.

— **A klerikalizmus munkája.** A kath. szervezkedés munkája az országban mindenütt egyforma, jól átgondolt terv szerint folyik. Szervezetei állandóan ébren vannak s állandóan tudnak elért eredményeket felmutatni. Legutóbb a kassai kath. egyesületek tartották együttes üléseiket, a hol különösen két igen jelentős határozatot hoztak. Elsősorban kimondták, hogy a püspöki papnevelő-intézetben a szociális tanszékét már a folyó tanév második felében felállítják s megkezdik a papnövendékeknek *keresztény-szocialista* alapon való képzését. Óriási eredmény ez s nagy nyeresége lesz belőle a klerikalizmusnak, ha majd papjai telve *keresztény-szocialista* eszmékkel mennek a nép közzé. Elhatározták azt is, hogy a népszövetség tagjainak havonként megjelenő lapot adnak kezükbe. Szóval itt is a sajtóra helyezik a legfőbb súlyt s nevelik a klerikalizmus katonáit a nagy harcokra.

— **Méliusz sirja.** Zoltay Lajos, debreceni muzeumi ör elkészült a Meliusz Péter sirja keresését

ismertető jelentéssel s azt megküldötte a város és egyház által alakított bizottság tagjainak. A jelentés nem elégszik meg a felásott sírok és talált régiségek leírásával, hanem kimerítő történetet adja a Meliusz halála 300-ik évfordulójakor, 1873-ban idevonatkozólag megindult mozgalomnak s foglalkozik mindama történelmi nehézségű kérdésekkel, amelyeket Révész Imre Meliusz és társa sírhelyeit illetőleg a Figyelmeztető 1875. évi folyamában felvetett, de amelynek megfejlesztésére azóta mind máig senki sem gondolt. Zoltay jelentése, amelyhez több magyarázó rajz s térkép van mellékelve, e kérdésekre is megfelel.

— **A Nagypénteki Református Társaság,** amely a züllésnek kitétt és árvagyagyermekek részére a budaörsi erdőben az Erzsébet-házat alapított a december 6-án tartotta meg ez évben utolsó közgyűlését. A gondnok jelentését tudomásul vették s a jövő évi költségvetést 30500 K. remélhető bevétellel szemben 32000 K. kiadással elfogadták. A mutatkozó hiány fedezésére a társaság női osztályának buzgóságára számít. A társaság intézetében a karácsonyfa-ünnepet december 22-én, vasárnap délután 3 óra után tartják meg, Intézkedés történt, hogy a budaörsi vasuti állomáson, a résztvenni szándékozók kocsik várják. A gondnok jelentéséből megemlíti, hogy a társaság 59 gyermeket tart, nevel és ruház az Erzsébet-házban. 6 felnőttet felsőbb iskolában neveltet és ruház, 4 felnőttet iparra képeztet s 14 árvát segít a vidéken. Az emberbaráti célt szolgáló társaság kéri a közönséget az adakozásra Minden adomány a gondnoki hivatalba (Budapest, II., Fő-utca 71. II. 9.) küldendő.

— **Örömhír** azoknak, a kik a protestáns hitbuzgóság s az ebből eredő áldozatkészség felől kétségbe vannak esve. Engem soha se aggasztott nem is aggaszt mindaddig a fel-feltűnedező vallási közönyösség, míg olyan példáit látom a józan gondolkozású kálvinista buzgóságnak, mint amilyenről most számot adok. Az idegen nemzetiségek és vallásfelekezetek végbástyáján álló kicsiny, Fertősalmás tösgyökeres kálvinista népe fényes tanubizonyosságát adta annak, hogy a „magyarvalláson” még a pokol kapui sem vehetnek diadalmat! Ugyanis: e hó 8-án vettük át ünnepélyesen Bach Gyula szatmári műlakatos urtól azon diszes vaskerítést és vasajtót, mellyel százados templomunkat felékesítettük. Az apostol szavaival dicsekedvén dicsekszem ez örvendes ténnyel, mert a 2400 korona, amelybe ezek kerültek, nyilván hirdeti, hogy a mi egyházunkban az evangéliumi magvető magva jó talajba, az áldozatkészség talajába hullott. Hozott az minden szivben gyümölcsöt, némelyiknél hatvan, némelyiknél száz annyi. S egy sem volt a hívek között, akinek szivéből az ördög kikapta volna az odahullott magot.

Ne féljetez tehát ti aggodalmaskodók! hiszen minden kis egyházban vannak olyan nemes lelkek, mint itt nálunk az áldozatkészségben tündöklő nemes Somody család, a mely család egymaga 1000 koronával járt elől a jó példában. Meg kell említenem itt azt, hogy ezen tiszteletre méltó család felette igen gyötrettetik az Urnak látogató karja által, mert az Urnak rettenetes követe a halál, gyakorta megjelen a házuknál és azért ők nem perelnek, hanem így imádkoznak: „legyen meg a Te akaratod!” Sajgó szivük fájdalmát az Ur dicsőségével enyhítetik. Így kiváltképen Somody Ferenc és neje Zohon Veronka, kiktől az ég egyetlen lányukat a 19 éves hajadont hívta el angyalai sorába s a kiknek immár nincs akiben megteljesedjék szivök öröm-

mel ők ünek a békességnek amaz ajtajában, ahol a jócselekedeteket gyakorolják s így enyhítetik szívök sajnó fájdalmát. De mind az egész nép serénykedik vala az adakozásban és nem szünik meg attól. Ime most már avult templomunk renoválását, második iskola építését tüzte ki célul. Megakarja e nemes és szent gyülekezet mutatni azt, „hogyan megemlékszik az ő előtte járókról és nem hagyja be gyepesedni a régi ösvényeket. Áldja meg őket a nemes szándékukért a kegyelemnek Istene!

— **Aki nem fárad el a jótékonyágban.** A sáros-pataki főiskola pénztárába mult hó 22-én 3000 kor. fizetett be Gecsey Péter tarcali ref. lelkész és egyházmegyei tanácsbíró tápintézeti alapítványul, egyelőre az alapítvány-levél melléklése nélkül. Nem első jótékonyága ez a széles körben ismert férfiúnak, mert — a mint lapunk is hírül adta — korábban már a tarcali egyházközség javára, a lelkészi jövedelem alapjául — 4000 s ugyanott a ref. iskola építése céljaira 1000 koronát adományozott. — Miként gyülekezete, úgy szülőföldje Örös is méltán emlegetheti nevét hálás tisztelettel, mert utóbbi helyen díszes orgonát épített s annak fenntartására is szép alapítványt tett. A tolcsvai egyházközségtől, ahol lelkészi pályáját kezdte, szintén kegyelettel emlékezett meg, amennyiben annak javára is 500 koronás alapítvánnyal áldozott. — Sokáig érezze még nemes cselekedeteinek boldogító jutalmát!

— **Az alsózempléni ref. egyházmegye** kiküldött bizottsága nov. 28-án bontotta fel az üresedésben volt egyházmegyei tisztségre beadott szavazatokat. Az egyik lelkészi tanácsbíróra Hézsér Emil főjegyző választotta meg: a másik tanácsbírói állásra pedig, miután a jelöltek közül egyik sem nyert abszolút többséget, szűkebbkörű szavazás rendeltetett el Zitás Bertalan pthrüggyi és Máté Gyula karcsai lelkészek között. A világi tanácsbíróra is szűkebbkörű szavazás lesz Kovács Gábor ügyész és Bernáth Béla országgyűlési képviselő között. A tanítóképviseletre jelöltek közül megválasztottak: Matusz Mihály és Gagyi Károly; új szavazásra bocsátottak: Nagy Sándor, Szili József, Tóth Károly és Fövényessy Bertalan.

— **Egyházas ajdózatkeszség.** Az sz-berei ref. egyház templomi szószéke fölé Istvánfi Gergely és neje Nagy Eszter (száz) korona költséggel egyszoros díszes koronát készítették. Ezt a koronát egy egyszerű székely fiu, névszerint, ifj. Istvánfi János, ki soha semmiféle mesterséget nem tanult, készítette, mondhatni, csaknem ingyen, oly izlésesen és oly remekül hogy bármely építömesternek is díszére válnék. Méltó volna ez egyszerű székely fiu, hogy Istentől nyert faragászati képességének tökéletesítése végett állami költségen kiképeztessék!

— **A Hegedüs és Sándor cég kiadványai.** A különösen prot. körökben igen nagy szerepet játszó Hegedüs Sándor cég egy egész sereg nagy becsü kiadvánnyal öregbítette régi jó hírnevét. A cégnél jelent meg az Országos Ref. Tanár Egyesület Olvasó könyvének II-ik kötete Gulyás István és Mitrovics Gyula szer-

kesztésében. Ugyan ilyen égisz alatt adta ki a cég . . . Magyarország történetét. Rendkívüli fontosak a Tankó Béla Egyháztörténeti olvasókönyvei I—III. kötet és a Tankó Főbbvallások története I kötet (Ára 1.80) A Karácsonyi könyvpiacon jelentek meg: Jánosi Zoltán egyház dolgozatainak II. kötete Agendák és szertartási beszédek díszes fekete kötésben, arany címmel 6 korona. S. Szabó József szerkesztésében a jó hírű debreceni Lelekész Tár (Papi Lexicon) V-ik kötete. Azokat a kiadványokat és az összes hazai ref. egyházi irodalom színét-javát, a melyek vétel utján (kivéve a Stein-féle kiadványokat) szinte a cég kezébe mentek át, nagy szakavatottsággal és tömörséggel ismerteti a Hegedüs és Sándor képes nagy árjegyzéke, melyet mi elsőrendű dolognak és a maga nemében okos kezdeményezésnek tekintünk és melegen ajánlunk olvasóinknak, hogy ne mulasszák el megtekinteni és megörizni. Igen, mert az ilyen jegyzékeknek az ismertetésen kívül irodalom történeti érteke is van és ilyen jegyzék csak évtizedekben kerülhet sajtó alá. Örvendve látjuk e jegyzékből, hogy szellemi téren mindég tudunk produkálni valamit és azt is, hogy a prot. irodalmi termékeknek piaca ismét Debrecenbe koncentrálódik.

— **Szabó-Maklár ügy.** Incognito, Maklári Pap Miklós ur olyan nyilatkozat küldött be hozzánk a dr. Szabó Sándor 49 számban közölt cikkére, hogy azt személyeskedése, új részletekkel való előhozakodása és hangja miatt is sajnálatunkra nem adhattuk ki. Szerintünk ez az egész ügy az okt. 31-iki emlék beszéden fordult meg, melyet Incognito, egy tanár másik tanár társa ellen álnév alatt bíralt s melyet a szerkesztőség szívesen felhasználott. E beszédet ki kellett volna adni az iskola és az alkalom érdekében is. Most már egy kissé idejétmulta, azonban miután a szerző által rendelkezésünkre bocsátott igy is bizonyoságot tehetünk arról, hogy ez emlékbeszéd céljának teljesen megfelelt és mi semmi megbotránkozni valót nem találtunk benne. Ellenkezőleg azt az elismerést melyet a beszédért örömmel aláírunk, úgy a jogakadémiai tanárkar, mint a köziskolások és dr. Szabó Sándor iránt ez alkalomból egyértelműleg kifejeztek. Legyen ez elég tétel neki az eléggé szokatlan és méltatlan támadásokkal szemben. Szerk.

— **A Vasárnapi Ujság** december 8-iki száma képek közül József főherceg kisjenői vadászatairól, a francia mesterek festményeinek kiállításáról, Ujváry Ignác festményeinek kiállításáról. A közelmúlt napok nevezetes szereplői közül közli II. Oszkár svéd király, Tarczy Lajos és Kiss József arcképeit, gondosan irt kíséző cikkekkel. Szépirodalmi olvasmányul szolgálnak Mikszáth Kálmán és Pekár Gyula eredeti regényei, Bertha Sándor visszaemlékezései Liszt Ferencről s Dutka Ákos és Kosztolányi Dezső verse. Van még e számban tárcacikk a hétről s a tartalmat teljessé teszik a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet. Közintézetek s egyletek Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg stb. „Vasárnapi Ujság“ előfizetési ára negyedévre négy korona, a „Világkrónika“ val együtt négy korona 80 fillér. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság“ kiadóhivatalában (Budapest, IV. Egyetem-u. 4

szám.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes-Néplap“ a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre két korona 40 fillér.

— **Barde Ede Sámuel** c. művének előfizetőit tisztelettel értesítjük, hogy a mű, nyomdai akadályok miatt, csak január hónapokban fog megjelenni. — A budapesti ref. ifj. egyesület.

— **A közönség figyelmébe** ajánljuk az „Anker“ élet- és járadékbiztosító társaságnak lapunk mai számában megjelent hirdetését. Ezen intézet olcsó díjtételeivel, modern biztosítási feltételeivel és feltétlen biztonságot nyújtó nagy vagyonalapjaival felszázados fennállása alatt közgazdasági életünk számot tevő tényezőjévé vált.

— **Orgonaavatás.** Lélekemelő s impozáns keretben folyt le vasárnap a szatmári ref. egyházi százéves ujjonnan kijavított templomának felszentelése és új, díszes, a modern orgonaépítéssel legújabb vívmányait magában egyesítő, vilanyerő által hajtott, 29 változatu orgonájának felavatása gróf Degenfeld József egyh. ker. György Endre v. földm. miniszter, egyh. megyei főgondnokok. Úray Géza a szatmári egyh. főgondnoka Dr. Vajay Károly polgármester, Dicsőffy József debr. egyház ker. főjegyző számos notabilitás és testvéregyházi es-

peres, lelkész, tanácsbíró stb. jelenlétében. Sok száz embernek könnyet csalt szeméből az új impozáns orgona átvételéről felvett jegyzőkönyvet, melynek befejező része ez: Mindezek alapján ez orgonát mint teljesen sikerült művet, a mely a modern orgonaépítéssel legújabb vívmányait oly sikerülten egyesíti magában, nyugodt lélekkel ajánljuk a Nagytiszt. Egyháztanácsosnak átvételre. Ez azért érdekel bennünket, mivel az új orgona melyről oly előnyösen ismert zeneszakértők mint Dr. Joó Imre nagykörösi ref. főgymn. tanár Varga József nagykörösi ref. tanítóképző zenetanár, Hilibi Haller Jenő r. k. főgymn. tanár és Saja Sándor ref. orgonista kántor ily kitűnő bizonyítványt állítanak ki, magyar gyártmány, Rieger Ottó budapesti orgonaépítő cég gyárában készült, magyar anyagból és kizárólag jó munkások által. Rieger Ottó ezen orgonával remekművet alkotott.

Tartalom-jegyzék: Karácsony. Szaboleska Mihály. A karácsonyi hármass evangéliom. Eröss Lajos. — Az egyesülési jog. Dr. Balthazar Dezső. — Békeség. dr. Ferenczy Gyula. — A kijelentések után. Kongresszista. — Br. Bánffy Dezső főgondnok beszéde. Nagy István. — Felelet három részre is. Kerekes János. — Irodalom. — Különlélek.

Felelősszerkesztő: *Dr. Ferenczy Gyula.*

	BIZTOSITSD ÉLETEDET!	
BIZTOSITSD ÉLETEDET!	<p>„AZ ANKER“</p> <p>ÉLET- ÉS JÁRADÉK-BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG</p> <p>Magyarországi vezérképviselőség:</p> <p>BUDAPEST, VI., Deák-tér 6. (Anker-udvar.)</p> <p>Az 1907. évtől kezdve új, a felekre nézve nagyon kedvező biztosítási feltételek léptek — díjemelés nélkül — érvénybe.</p> <p>1907-ben B) osztalék terv szerint a befizetett díjak arányában az évi díj 31-72⁰/₀-ig emelkedő nyereségyosztalék fizetett ki készpénzben.</p> <p>Társasági vagyon 171 millió korona, melyből Magyarországon 28,000.000 van elhelyezve.</p> <p>Dijkönyvecskék kívánatra ingyen.</p> <p>Képviselve Debrecenben Jónás Mór által.</p>	BIZTOSITSD ÉLETEDET!
	BIZTOSITSD ÉLETEDET!	

Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dícséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes **huros-, vonós- és fuvó-hangszereit**, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe **hangfokozó-gerenda** 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányú (Rákóczi) **Tárogató**; általános elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. **Arjegyzék** minden egyes hangszerről külön, kivanatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangu könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más **Egyházi műveket** tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és **gyári áron**.

Anyakönyveket, artós j kötésben
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **tablákat**, melyek a szöszéken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még szám. s o szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók. — számítások a különleges munkákhoz, — mint **Disztáblák, Emléki lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerinti stylusban, levéltári írománytartó fedeleket**

Értesítés. Van szerencsém a t. közönség szives tudomására adni, hogy **Melocco Péter** budapesti betonáru gyáros debreceni fióktelepét saját számlámra átvett **tetőfedési vállalatommal** egyesítve fogom tovább vezetni.

A munkálatokat a legjobb munkaerőkkel és legjobb anyagokból készítettem, miáltal t. rendelőim teljes megelégedését óhajtom elérni. Midőn tisztelettel kérem,

hogy nagybecsű bizalmukkal **Lukács Vilmos** kitüntetni sziveskedjenek — **Debrecen, Hatvan-utca 5. szám.**

Elvállalok = **beton-munkát** cement és gramindelemű **betonmunkát** nittó lapokkai burkolást, fayence-lap burkolást, műkö lépcsők és lábozatok készítését, csatornázásokat szab. karmantjus betoncsövekkel, hidak és átérsek építését stb.

Tetőfedési munkák szabadalmazott Eternit asbest cement palával.

Aszfalt lemezzeli egyszerű és kettős ragasztott fedés. Facement tetők készítése. Nedves falak elszigetelése.

Állandó raktár: Kitűnő minőségű Portland és román cementből, stuccatur és alabastrom gipszből, köfedél-lemezek elszigetelő lemezekből, tűzálló (chamotte)-tégla, Carbo-lineum, fedéllackok stb.

Amerikai Cottage-szivólegrendszerű harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállit

Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körut 15. szám.

Pianók.

Ára 120 kor.-tól fölfelé. —
Részletfizetések 8 kor.-tól fölfelé

Pianinók.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
= 5 évi = jótállás.

Pedálos-harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos orgonaméretekkel, templomok, szemináriumok részére és mint gyakorló orgonák.

Tanerőknek külön százalék engedmény.

Hajdumegyei Népbank mint szövetkezet.

Hetedik évtársulatát 1907. január elsején nyitja meg melybe tagok már most is és az év folyamán bármikor beléphetnek.

Az intézet **tagjainak száma** rövid három évi fenállása alatt 2400-ra emelkedett, a kik **13,000** törzsbetétre több mint **580,000** koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt **1.700,000** korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azért, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A **törzsbetétek** eddig megállapíthatólag **6/-ot** jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hétbármelyik napján **utólag fizetendő** legolcsóbb kamattal folyósít.

Kölcsönöket a negyedik évtársulatra már most adunk. **Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető**, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések a negyedik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 69. szám, az Ipar- és keresk. kamara épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz.

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Most jelent meg: nagy protestáns képes theologiai könyvjegyzékünk

melyben nemcsak a könyvek címei, hanem azoknak **részletes tartalomjegyzéke** is fel van sorolva.

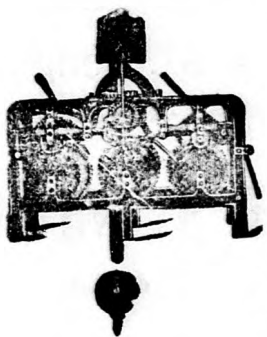
Felhívjuk ezen a maga nemében **páratlanul álló jegyzékre** a nagytiszteletű lelkészi kar szives figyelmét, melyet kívánatra **ingyen és bérmentve** küldünk meg.

Ugyancsak megjelent:

A Debreceni Lelkészitár V. kötete ára 10.—
Jánosi Zoltán, Papi dolgozatok II. „ 6.—
Mitrovics Gyula „ II. „ 7.—
Csiky Lajos, Vasárnapi imádságok „ 7.—

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR
protestáns irodalmi könyvkiadóhivatala.
Debrecenben.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

A magyar védőegyesület 340—42. számú védőtáblái.

Erős takarék konyha
tűzhelyek edények

mosó facsaró és mángorló

gépek raktára.

Sesztina Lajos

vaskereskedésében

DEBRECEN, Piac-u. 23

Baktai EGRY FERENCZ

== haragöntő ==
Kis-Gejőcz, Ungmegeye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja
haragöntő
mühelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállit

harangokat

bármint sulyban, nemetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Arjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elismerő irat.

Novotny Antal

haragöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern atlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok,

mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 467 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyetnekkkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoktatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagyéremmel kitüntetve.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debrecen. Fő-tér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsósgra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljeiszerint készült férfi- fiu- és gyermekruhák vannak raktáron.

Minden darab saját mühelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTT 1845-ben.